

UNIVERSITATEA DE STAT
„GRIGORE ȚAMBLAC”
DIN TARACLIA
Republica Moldova

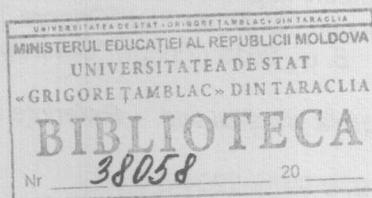
ТАРАКЛИЙСКИ ДЪРЖАВЕН
УНИВЕРСИТЕТ
«ГРИГОРИЙ ЦАМБЛАК»
Република Молдова

Васил Кондов

Езикът на българите на Пусто пладне – в Русия, СССР, Украйна и Молдова

История и съвременно състояние
(Класификация, библиография, карти, снимки, текстове)

2 издание, допълнено и преработено

ТАРАКЛИЯ 2019

CZU 94(=163.2)(478+470+477)
K 642

Утвърдено от Сената / Научния съвет
на университета „Григорий Цамблак”,
гр. Тараклия, Р. Молдова

Рецензенти:

- **Н. Кара**, доц. д-р (Кишинев, МАН – отдел по българистика)
- **А. Ковалов**, д-р (Кишинев, МАН – отдел по българистика)
- **И. Илиев**, доц. д-р, **М. Георгиева**, гл. ас.
(Пловдив-Кърджали, университет)
- **Д. Маринов**, доц. д-р (Варна, университет)
- **Н. Тодоров**, д-р (Стара Загора –
Тараклия, университет „Гр. Цамблак”)

Научен редактор: доц. д-р **М. Паслар**

Технически редактор
и компютърен набор: доц. д-р **В. Кондов**

Книгата се издава със средствата на автора
и на университета „Григорий Цамблак”

Кондов, Васил.

Езикът на българите на Пусто пладне: В Русия, СССР, Украйна и Молдова : История и съвременно състояние : (Класификация, библиография, карти, снимки, текстове) / Васил Кондов ; науч. ред.: Мария Паслар ; Univ. de Stat "Grigore Țamblac" din Taraclia Rep. Moldova. – Тараклия : Б. и., 2018 (Tipogr. "Centrografic"). – 347 p.

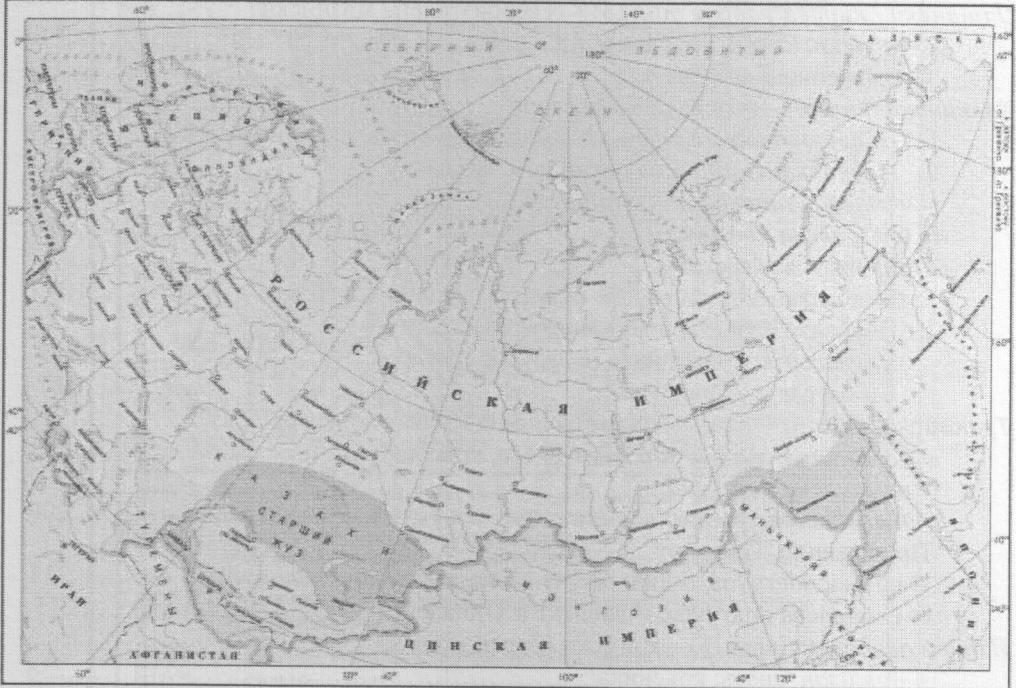
Bibliogr. la sfârșitul cap. – Referințe bibliogr. în subsol. – 286 ex.

ISBN 978-9975-3204-5-0.

Забележки, предложения, допълнения да се изпращат на e-mail:
kondov55@abv.bg

„Бяхме слушали, че Московията се намира към пусто пладне, но где е тая земя – никой не знаеше. Ние пътувахме като стадо овци, никой не знаеше ни пътя за Русия, ни колко време ще пътуваме, ни какво ще ни срещне там!”¹

Територията на Руската империя в 1815-1878 г.

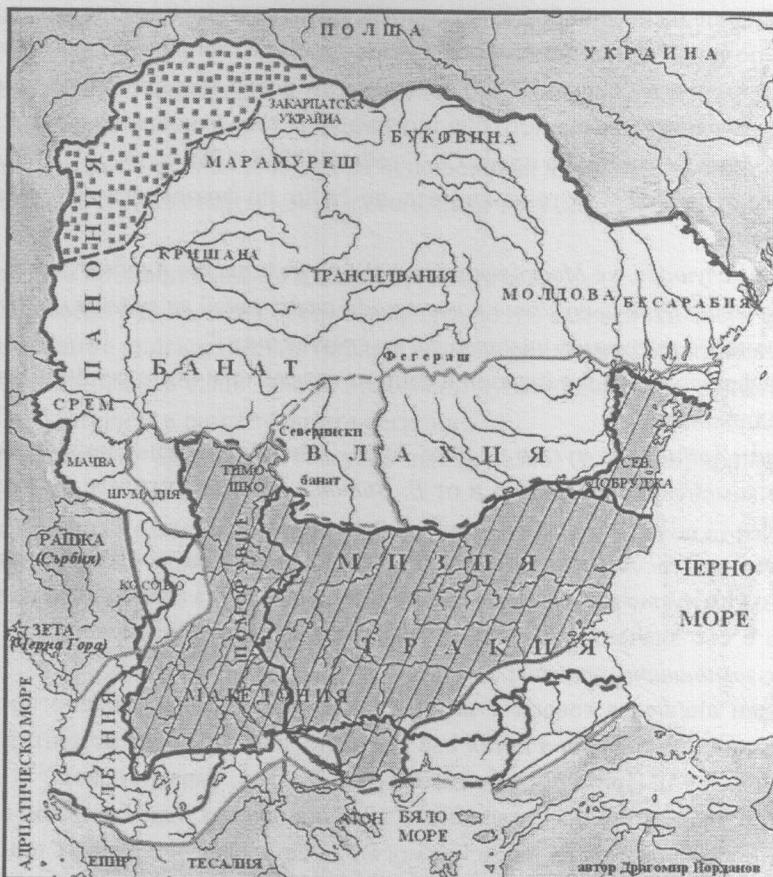
Руската империя през 1815-1917 г.

¹ М. Греков. Как ние освобождавахме България, т. 1, С., 1990, стр. 180 (вж. Войводата Генчо Къргов. Исторически разказ, с. 133-200).

СЪДЪРЖАНИЕ

	Предговор	6
I.	Кратка история на българските селища на територията на Молдовското княжество и Руската империя	9
II.	Изследване на езика на българите в Русия, СССР, Молдова и Украйна...	23
III.	Класификация на българските говори в СССР:.....	49
	<i>Чушмелийски тип</i> (1) – шуменски/съртски,	
	<i>о-диалект</i> /снего, кръсничо/.....	49
	Приложение. Текстове.....	59
	<i>Чийшийски тип</i> (2) – тукански / мизийско-балкански / сърнено-средногорски,	
	<i>ъ-диалект</i> /снегъ, кръсника/.....	67
	Приложение. Текстове	97
	<i>Олшански / кировоградски тип</i> (3) – североизточен / мизийски,	
	<i>о-диалект</i> /снего, кръсничо/.....	114
	Приложение. Текстове.....	124
	<i>Балкански тип</i> (4) – подбалкански говори:	128
	1. <i>Подбалкански / сливенски о-диалект</i> /снего, кръсничо/.....	129
	2. <i>Подбалкански ъ-диалект</i> /снегъ, кръсника/:	
	а/ <i>чумленско-твърдишка подгрупа</i>	136
	б/ <i>болградска подгрупа</i>	156
	Приложение. Текстове:	
	1. <i>Подбалкански /сливенски о-диалект</i> /снего, кръсничо/.....	161
	2. <i>Подбалкански ъ-диалект</i> /снегъ, кръсника/:	
	а/ <i>чумленско-твърдишка подгрупа</i>	169
	б/ <i>болградска подгрупа</i>	187
	<i>Тракийски тип</i> (5) – тракийско-мизийско-подбалкански говор:	191
	а/ <i>одеска подгрупа, о-диалект</i> /снего, кръсничо/	192
	б/ <i>измаилска подгрупа,</i>	
	<i>о-диалект</i> /снего, кръсничо/ и <i>ъ-диалект</i> /снегъ, кръсника/.....	200
	Приложение. Текстове:	
	а/ <i>одеска подгрупа, о-диалект</i>	213
	б/ <i>измаилска подгрупа, о-диалект и ъ-диалект</i>	215
	<i>Източнородопски тип</i> (6) – кримски / странджански говор,	
	<i>ъ-диалект</i> /снегъ, кръсника/.....	236
	Приложение. Текстове.....	250
	<i>Западнобългарски тип</i> (7) – таврийско-терновски,	
	<i>ъ-диалект</i> /снегъ, кръсника/.....	257
	Приложение. Текст.....	271
IV.	Иновации в чуждоезиковото влияние върху българските говори в Русия, СССР, Молдова и Украйна.....	273
V.	Заклучение.....	286
	Приложение. Анкета.....	296
	Приложение. Избрани статии.....	310
	Приложение. Рецензии.....	331

СЪПОСТАВКА МЕЖДУ МАКСИМАЛНИТЕ ТЕРИТОРИАЛНИ ОБХВАТИ
НА ТРИТЕ БЪЛГАРСКИ ДЪРЖАВИ

- Максимален териториален обхват на Първата българска държава (към 840 г.)
- Максимален териториален обхват на Втората българска държава (към 1235 г.)
- Линия Мидия-Енос и демаркационна линия в Македония (1913 г.)
- Максимален териториален обхват на Третата българска държава (към 1918 г.)
- Съвременни граници на България (към 2009 г.)
- ▨ Територии, включени в максималните териториални обхвати на всички български държави
- ▣ Територии чиего присъединяване към Първата българска държава е спорно

картата е с поправки и допълнения от Ж.Войников

ПРЕДГОВОР

Крайно наложително беше, според нас, да се напише подобна книга, в която въз основа на по-нови и най-нови проучвания да бъде поправена класификацията на българските говори в бившия СССР, както и към всеки тип или група говори да бъде посочена натрупаната във времето библиография. В това отношение имах добър пример – *Българска диалектология* на проф. Ст. Стойков (1968, 1993 и др.).

Що се отнася до мотото на книгата, по-точно до фразеологичната част в него: *на Пусто пладне*:

„Бяхме слушали, че Московията се намира към *пусто пладне*², но где е тая земя – никой не знаеше. Ние пътувахме като стадо овци, никой не знаеше ни пътя за Русия, ни колко време ще пътуваме, ни какво ще ни срещне там!”

Този фразеологизъм е отразен в един от фразеологичните речници на българския език по следния начин:

Отивам / отида на пусто пладне. Диал. Загивам напразно, незаслужено.³

Той е коментиран съответно и от В. Вътов в една от статиите му със значението „умирам.”⁴

Обаче, както се вижда от текста, в спомените на войводата, значението на съчетанието *към пусто пладне* не съвпада със значението на фразеологизма в съответния речник. То е със значение на *посока*, макар косвено и да кореспондира с понятието *преселване, заминаване, отиване*...

До ден днешен в говорите на българите в Бесарабия, особено през лятото, се използва съчетанието *пуста пладня* със значение 'най-горещият момент през деня' (*Иде пуста пладн 'а*. Примерът е от говора на с. Кортен, Тараклийско).

Иначе значенията на прил. *пуст* в речниците са илюстрирани с достатъчно примери. Но към тях, струва ни се, би могъл да се добави и следният пример, който в случая е и интересен, и уместен:

*И той си мъртвите погребва,
И си имота продаде,*

² Пак там... М. Греков. Как ние освобождавахме България, т. 1.

³ Ничева, К. и др.. Фразеологичен речник на българския език, т. 2, С. 1975, с. 66.

⁴ Вътов, Върбан. За един фразеологизиран образ в българския език // Отговорността пред езика. Summa cum pietate Studia Litterarum. Университетско издателство "Епископ Константин Преславски", Шумен, 2001, с. 214-224:

„Значението 'умирам' по силата на християнските вярвания най-често образно се представя като отиване или преселване в друг свят или във вечността, във вечния дом, като заспиване във вечен сън, като отиване при Бог, при Господ или при божия служител, който се грижи за мъртвите, Свети Петър, при дяволите, като носене на "много здраве" на мъртвите: отивам / отида на онзи (оня) свят; заминавам / замина за онзи (оня) свят; ида си от този (тоя) свят; на оня (онзи) свят съм; напускам (напускам) / напусна този (тоя) свят; преселвам се / преселя се на онзи (оня) свят; отивам / отида във вечността; преселвам се / преселя се във вечността; отминавам / отмина във вечността; отивам във вечния си дом; отивам / отида на пусто пладне; заспал от дългия; да заспиш от дългия; отивам / отида при Свети Петър; прибра го бог <при себе си>, прибра <си> го господ; бог дал, бог взел; отивам / отида при аллах; да носиш много здраве на мъртвите (на тата); отивам [ще ида] по дяволите.”

*Във къра чешма направи,
И я за спомен остави на Кортен село голямо,
Та се Караджа задигна в тази ми пуста Русия...*

(от нар. песен, записана в с. Кортен, Новозагорско – от баба Тонка Петрова Начкова).

Примерът красноречиво илюстрира отношението на българите към преселването в Русия въпреки обстоятелствата, които са ги карали това да правят ...

Основните промени във 2-то издание на книгата са:

- а/ съществено е допълнена библиографията почти към всички части на книгата;
- б/ обособена е лингвистичната библиография в рамките на общата към всяка една от частите на изданието, а също така са обособени публикациите и изданията, свързани с фолклора на българите в разглежданите региони;
- в/ приложените диалектни текстове придружават и илюстрират съответните диалектни типове;
- г/ допълнени са с важни примери и обогатен е анализът на някои от разглежданите диалектни типове.

КАРТА БЕССАРАБСКОЙ ГУБЕРНИИ.

Масштабъ. Въ Англійскомъ дюймѣ 60 верста.

